

ELHUNYT SCHWEITZER KATALIN ZONGORAMŰVÉSZ TANÁR

Schweitzer Katalin

I.

Elhunyt Schweitzer Katalin zongoraművész, tanár, iskolánk egykori legendás zongoratanára

88 éves korában távozott közülünk Schweitzer Katalin, aki 1969-től 2000-ig a Bartók konzervatóriumban zongora főtárgyat és gyakorlati tanítást tanított.

1981 és 1987 között a zongora tanszak vezetőjeként, valamint 1979-től 1981-ig a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kivételes tehetségek osztályában dolgozott.

A tanári továbbképzések, folyamatosan megújuló szakmai eredmények és versenydíjak mellett számos – később szólistaként, tanárként vagy a zenei pálya egyéb területein befutott – nagyszerű muzsikussá őrizte emlékét.

Sokan – akik közül többen ma is az iskola tanárai – tartozunk hálával Kati néni felejthetetlen óráiért, az önzetlenül átadott tudásért, a személyéből áradó kultúra és művészet iránti alázatért és azért az élete szinte utolsó pillanatáig tartó törődésért, amellyel szinte valamennyi, már régen felnőtt volt tanítványát részesítette.

Schweitzer Katalin 1937. január 30-án született Budapesten.

Zeneakadémiai tanulmányait 1948-ban kezdte meg a rendkívüli tehetségek előkészítőjében Szegedi Ernő osztályában, majd a Zenekonzervatóriumban Vásárhelyi Magdánál tanult.

1955-től a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán Solymos Péter növendéke volt, s 1960-ban kapta meg zongora művész-tanári diplomáját (kitűnő minősítéssel).

1960-tól 1990-ig számos szóló és zenekari koncertet adott az Országos Filharmónia rendezésében, de egy idő után az ígéretes szólistapályát felváltotta a tanítás, s egészen nyugdíjazásáig az iskoláért, a tanítványaiért élt.

Emlékét, alakját soha nem felejtjük.

(Bartók Béla Zeneművészeti és Hangszerészképző Gyakorló Szakgimnázium)

II.

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy szakgimnáziumunk alapító, legendás zongoratanára Schweitzer Katalin zongoraművész, tanár, életének 88. évében elhunyt.

Schweitzer Katalin 1937. január 30-án született Budapesten.

Zeneakadémiai tanulmányait 1948-ban kezdte meg a rendkívüli tehetségek előkészítőjében Szegedi Ernő osztályában, majd a Zenekonzervatóriumban Vásárhelyi Magdánál tanult.

1955-től a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán Solymos Péter növendéke volt, s 1960-ban kapta meg zongora művész-tanári diplomáját (kitűnő minősítéssel).

1960-tól 1990-ig számos szóló és zenekari koncertet adott az Országos Filharmónia rendezésében, de egy idő után az ígéretes szólistapályát felváltotta a tanítás, s egészen nyugdíjazásáig az iskoláért, a tanítványaiért élt.

1969-2000-ig a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola tanára.

1994-ben a Székesfehérvári Zeneművészeti Szakközépiskola alapító zongora főtárgy tanára.

Emlékét szívünkben örökké őrizzük.

(Székesfehérvári Hermann László Zeneművészeti Szakgimnázium és AMI)

Le vagyok taglózva, mert elment az a nagybetűs Ember, Tanár, akinek a legtöbbet köszönhetek! Drága Schweitzer Kati néni itt hagyott minket és nem tudom elfogadni! Csak nézek magam elé!
Minden tanítvány második anyukája volt! Örökké fogom őrizni emlékét!

(Neumark Zoltán)

III.

PARLANDÓBELI INTEJÚK SCHWEITZER KATALINNAL

A ZENEI TEHETSÉGRŐL

Ábrahám Mariann beszélgetése Schweitzer Katalin tanárnővel¹

Schweitzer Katalin zongoraművész-tanár évtizedeken át tanította, nevelte a fiatal tehetségeket Születésnapj köszöntő adta az alkalmat arra, hogy munkásságáról beszéljünk, és mindenki számára feltáruhásson sikerének titka. Mint megtudtam, kiemelkedő és kevésbé látványos képességű növendékeket egyaránt oktatott és nevelt. Így adódott, hogy mindenekelőtt a tehetség fogalmát próbáltuk körbejárni.

ÁM: *Megítélésed szerint elsősorban miben nyilvánul meg a zenei tehetség?*

Sch.: Véleményem szerint zenei tehetség az, aki a muzikalitáson kívül rendkívüli érzékenységgel van megáldva. Egy olyan fajta szubjektum, aki másképpen is érzékeli a külvilágot, nemcsak intellektuális úton. Úgyis mondhatjuk, hogy az a tehetség, aki „érzéki kapcsolatban” van a zenével. Ehhez természetesen még sok más képesség is kapcsolódik: Tökéletes hallás, memória, manuális adottságok, ritmus- és időérzék, forma- és harmóniaérzék. Ha ezekből akár egy is hiányzik, az jelentősen befolyásolhatja a tehetség kibontakozását. Az is nélkülözhetetlen, hogy legyen meg benne a kitartó munkára és a sokirányú érdeklődésre való képesség, a saját maga tökéletesítésének ambíciója és egy

¹ _Schweitzer Katalin pályájáról röviden: 1960-71 Lórántffy Zsuzsánna Zenei Általános - zongoratanár 1969-2000 BBZSZ Budapest - zongora főtárgy tanár, 1981-87 között ugyanott tanszakvezető. Szakközépiskolai tevékenységével párhuzamosan: 1979-81-ig a LFZF előkészítő- tagozatának tanára. 1994-ben egyik alapítója volt a Székesfehérvári Hermann László Zeneművészeti Szakiskolának, ahol 1997-ig tanszakvezetőként tanított. 2000 szeptemberében nyugdíjba vonult. Parlando 2012/1.

bizonyos mértékű exhibicionizmus, vagyis érezze jól magát a pódiumon. Ez a képesség is fontos.

ÁM: A Te tanári munkádat mi motiválta, mi szükséges ahhoz, hogy egy növendék tehetsége kibontakozzék?

Sch: Beszéljünk a zenei pályára készülő, középfokon tanuló tehetséges növendékekről. Meggyőződésem, hogy azt a tanárt szeretik a gyerekek, aki magas fokú szakmai felkészültséggel rendelkezik, akiből sugárzik a bizalom, segítőkészség, de igényes és következetes. Természetesen nem mindegy, hogy milyen tónusban közli a tanár a véleményét, a gyereknek azonban sokszor ki kell bírnia a határozott hangvételt is. Amit a tanár biztosan nem tehet meg, az az, hogy megalázza a növendékét. Egy tanár csak segítő szándékkal lehet szigorú. Számomra sokkal természetesebb volt az a közlésmód, mellyel meg tudtam szeretetni a növendékekkel azt, ami felé terelni akartam. Semmit se csináljon kényszerből, hanem saját akaratából. Természetesen ehhez is kell egy szelíd erőszak. A kiérdemelt pozitív visszajelzésnek, a dicséretnek van a legnagyobb nevelő ereje.

Szeretném hangsúlyozni, hogy **minden fajta tehetségű gyerek** megérdemli a maximális odafigyelést, nemcsak a legkiválóbbak. A zeneművészeti szakközépiskolák nemcsak a legkiválóbbakat nevelik, hanem az úgynevezett „hátszágot” is, akik *tehetségesek, de nem kimagaslóak*, vagyis nem szólista-képességekkel megáldottak. Ők a későbbiekben a maguk területén sokszor jobban tudnak érvényesülni, mint azok, akik szólista pályára készültek. Zenei területen sokféle feladatot kell ellátni és ezekre a feladatokra is képzett emberek kellenek. Elsősorban a zenetanári munkára gondolok. Ha viszont valakiről – sajnálatos esetben – kiderül, hogy nem a zenei pályára való, akkor az eltanácsolás is csak mély megismerés és jóindulatú meggyőződés eredménye lehet.

Azt a növendéket, akiről biztosan tudja a tanár, hogy nem lesz belőle zongorista, de tehetséges – például zeneszerző, karmester, zenetudós, énekes lehet belőle, – ugyanolyan igényesen kell tanítani, hogy zenei személyiségét kialakítsa. Biztos, hogy kamatoztatni tudja majd azt, amit a zongoraórán kapott.

ÁM: Magát az elvet is viszi magával, nemcsak az ismereteket. Végül is nevelésről van szó.

Sch: Minél érdekesebb és tehetségesebb egy növendék, annál komplikáltabb. Személyiségének problémáit is csak a tanár segítségével képes megoldani. Ezért

az óráknak nem kizárólagos feladata a zongoratanítás. Sokszor a legnagyobb feladat az önbizalom megteremtése, aminek hiánya gátolja a fejlődést. Ezeket a feladatokat nem lehet 60 percben megoldani. Számtalanszor előfordult, hogy akár este 10 órakor telefonált egy növendékem, súlyos problémáját kellett megosztania valakivel. Ezt természetesnek tartottam.

A rendkívüli tehetség felismerése, a személyére szabott feladatok és követelmények kizárólag a tanárra tartoznak, nem pedig a gyerek környezet

Nem helyeslem a túl korai „sztárolást” és a gyerekek speciális intézményben való elkülönítését. Két évig tanítottam a Zeneakadémián a „rendkívüli tehetségek osztályában”. Az itt tapasztaltak alapján az a véleményem, hogy nem helyes, ha egy gyerek nem a maga korának megfelelő társaságában, hanem „rezervátumban” tölti gyerekkorának éveit. (Ezek a gyerekek sokszor a közismereti tanulmányokat is magántanulóként végzik.) Ez a különleges képzési mód ugyanis – bizonyos előnyei mellett – többféle veszélyt rejt magában, azáltal, hogy a gyerekek állandóan bizonyítania kell rendkívüli tehetségét. Ez óriási teher. Van, akit ez doppingol, de másokat iszonyatosan nyomaszt. A másik fő veszélye a korai „sztárolásnak”, hogy nem minden „csodagyerek”-ből lesz „csodafelnőtt” és ha ez bekövetkezik, akkor az életre szóló traumát okoz. Ugyanis nincs olyan tapasztalt tanár, aki bizonyosan meg tudja ítélni egy 12 éves gyerek fejlődési ívét. Óriási felelőtlenség nagy zenei karriert ígérni egy fiatal gyerekeknek!

ÁM: Most egy kicsit ellentmondanék. A LFZE, mint intézmény biztosítja a koncert- és verseny-lehetőségeket is!

Sch: Úgy gondolom, hogy a rendkívüli tehetségnek mindent meg kell adni, hogy összemérhesse és például nemzetközi versenyeken kipróbálhassa tudását. De ehhez nem kell feltétlenül állandó rivaldafény. Mindez a konzervatóriumok keretén belül is megoldható. A lényeg az, hogy a rendkívüli tehetségű gyerekek kiváló tanárra van szüksége.

ÁM: Nem okoz gátlásokat az átlagosan tehetséges növendékben, hogy együtt nevelkedik a nála nagyobb tehetségű társaival?

Sch: Előbb-utóbb mindenkinek szembesülnie kell azzal, hogy vannak nála nagyobb tehetségűek is. Ha egy gyengébb képességű gyereket agyba-főbe dicsérnek és csak felnőtt korában kénytelen rádöbbenni, hogy mások mennyivel többre képesek, akkor összeomlik.

ÁM: A tanár személye mennyiben befolyásolja a kiváló tehetség gondozását?

Sch: A tanár személyisége döntő fontosságú a tehetség kifejlesztésében. A tanárral szembeni elvárás nemcsak az, hogy meglegyen a megfelelő diplomája, hanem mindenekelőtt az, hogy szeresse a tanítványait. Az én első kritériumom az emberi aspektus. Ez legalább akkora súllyal esik latba, mint a zenei képzettség. A tanári alkalmasság elsődleges kérdése, mennyire fontos számára, hogy akivel összehozta a sors, akit rábízott az iskola, azzal jót tegyen. Lehetőség szerint mindenben mellette álljon és elősegítse a gyerek fejlődését. Emellett természetesen muzsikusként, pedagógusként, pszichológusként, hangszeresként olyan képzettséggel kell rendelkezzen, ami mindezt lehetővé teszi. Ha úgy érzi, hogy a feladat meghaladja a képességét, legyen annyi ereje, hogy átadja másnak a gyerek tanítását. Nagyon ritka és tiszteletre méltó, aki ezt megteszi.

ÁM: Kérdés még az is, hogy a tanár meg tudja-e fogalmazni gondolatait azon a nyelven, amit a gyerek meg is ért.

Sch: A jó tanár azonnal észleli, hogy a gyerek megértette-e az instrukcióját. Ha nem, akkor követni kell Máthé Klári néni tanácsát: Szükség esetén a tanárnak el kell járnia akár a „hétfátyoltáncot” is az ügy érdekében.

ÁM: Hogyan vélekedsz a tehetséggondozásról?

Sch: Én a tehetséggondozás fogalmát általánosabbra venném, nem szűkíteném le csak a „tehetségésekre”. Nagyon sokszor hallottam kollégáktól, hogy milyen kedvetlen a gyerek, úgysem lehet vele mit kezdeni, minek igyekezzek. Nem azt kell várni, hogy a gyerek fog majd engem lelkesíteni, hanem nekem kell örömteli atmoszférát teremteni, ötleteket adni. Úgy gondolom, hogy a *tanár* feladata a növendék érdeklődésének és tanulási vágyának felkeltése, életben tartása. Egyik legnagyobb sikernek azt tartom, amikor az agyongyötört, sápadt, levert gyerek fáradtan jön be órára és másfél óra múlva boldogan, energiával feltöltve, gondjait feledve távozik. Valójában ez a tehetség vagy általában a tanítvány gondozása!

Néhány gondolatot mondanék arról, hogy hogyan foglalkozik az ember *minden* tehetséges növendékkel. Egyik legfontosabb dolog felkelteni az érdeklődést a zongorairodalom és általában a zeneirodalom remekművei iránt. Ugyancsak a kultúra, a társelmvészetek, az irodalom, opera és színház iránt is. Az én könyvtáram kölcsönkönyvtárként működött. Nagyon sok olyan tanítványom volt, akinek én adtam először a kezébe Thomas Mannt, Freudot vagy a magyar remekírókat. A képzőművészeti könyveim keltették fel

érdeklődésüket és szereztek élményeket ebben az irányban. Természetesen ez nem a zongoraóra keretein belül történt, hanem további személyes kapcsolatokban.

Ez a sokirányú gondoskodás rengeteg időt és energiát igényel a pedagógustól, aminek a feltételeit (a megfelelő munkaidőt és munkabért) az államnak meg kell teremtenie. Ezt nem lehet szlogenekkel, „tehetséggondozás és életpályamodell” elintézni!

ÁM: És véleményed szerint mik a szakmai elvárások?

Sch: Már a legfiatalabb korban meg kell tanítani a gyereket azokra a módszerekre, eszközökre, amelyeket felnőtt muzsikusként, művészként is használni fog. Többek között a tudatos memorizálásra, a mű tartalmának, mondanivalójának feltárására, valamint a helyes hangszerkezelésre gondolok. Mindenképpen lehetőséget kell adni a növendéknek a kísérletezésre. Egyetérték Halász Ferenc kollégámmal abban, hogy „tiszteletben kell tartani a tévedés szabadságát”. Ha egy gyerek valami elképesztő megoldással áll elő, a tanár kötelessége tapintatosan rávezetni a szerző szándékának, a kottaképnek a tiszteltben tartására, hiszen léteznek alapigazságok, például tempók, karakterek. Egy hasonlattal élve: a gyémánt is, amely önmagában is értékes ásvány, csak megfelelő csiszolás eredményeként, némi súlyvesztés árán válik briliánssá.

A növendék ízlését, stílusismeretét formálni kell. Egy gyerek magától kevésbé tudja például azt, hogy mennyire különbözik Debussy vagy Ravel műveinek előadása a romantikustól, vagy akár a huszadik század későbbi stílusától. A tanár hívja fel a figyelmet arra, hogy színházi és operai élmények által gazdagodik a kifejezési eszköztár (karakterizálás, gesztusrendszer vagy többféle érzelmi tartalom átélése), hiszen egy 14-16 éves gyerek még sok mindent nem tapasztalt meg az életben.

Az útkeresés kérdését Sebők György a következőképpen fogalmazta meg: „Ha a tanár egyetlen megoldást ad a növendék kezébe, az kényszer. Ha kettőt, az dilemma, ha többfélét, az a szabadság”. Manapság számtalan nagy előadóművész felvétele hallható CD-n, DVD-n vagy az interneten. Ezek meghallgatása nyomán kikristályosodhat egy stílus mélyebb megismerése.

ÁM: Velem történt meg a következő. Kiváló mesternél, nagynevű tudósnaál, Hammerschlag Jánosnaál tanultam orgonálna is. Ő minden órán gondosan beírta egy új darabna, fúgatómákná a frazeálását, az artikulációt. Mi, növendékek

feltétel nélkül követtük azt. A következő órán hallgatta a darabot és türelmetlenül odajött a hangszer mellé. Belenézett a kottába és ezt kérdezte: „Ki írta be ezt a marhaságot?” Még a választ is derűsen fogadta: Tanár úr írta be a múlt órán – mondtam!

Gond nélkül átírta, megváltoztatta.

Sch: Az ízlés kialakításának fontos eszköze a közös lemezhallgatás és annak megbeszélése. Az előadói stílusok korszakonként változnak, érdekes és fontos a korábbiakról is ismereteket szerezni. A növendék saját játékának együttes visszahallgatása, értékelése is óriási nevelőerő. A közös óráknak sokféle és nagy haszna van. A másik gyerek játékának kielemezése, bírálata, az osztály növendékeinek vélemény-nyilvánítása rendkívüli pedagógiai haszonnal bír. Így kialakulhat a növendékekben a pedagógiai érzék is, mert a dicséretet és a kritikát egyaránt építő módon szabad csak közölni. Ezzel megszokják a gyerekek, hogy egymást segítik, egymás sikerének örülni tudnak. A közös órák és gyakori összejövetelek eredményeként hosszú távú baráti kapcsolatok is kialakultak.

Életem egyik legnagyobb ajándéka, hogy csaknem összes növendékemmel, akiket a Konziban 30 év alatt tanítottam, megmaradt a szoros, baráti kapcsolatom. Nagy megtiszteltetés és öröm, amikor fontos koncertjeik előtt eljátsszák nekem műsorukat, véleményemet kérik és tanácsaimat elfogadják. Továbbra is részese lehetek életük eseményeinek, sőt, kiteljesedésüknek. Én magam hálát adok a Teremtőnek, hogy a zenei pályának ezt a pedagógiai ágát járhattam be, mert kapcsolatba kerülhettem sok tehetséges emberrel, akiknek segítségére lehettem.

ÁM: Milyen gondolattal zárnád ezt a beszélgetést?

Sch: Nekem hatalmas „megköszönnivalóim” vannak. Egész életemben csodálatos tanárok tanítottak. 9 évig voltam Vásárhelyi Magda, majd a Zeneakadémián 5 évig Solymos Péter növendéke, akikhez halálukig szorosan kapcsolódtam. De ugyancsak hálával gondolok Sebők Györgyre, Máthé Klárára, Sándor Frigyesre, Molnár Antalra és Magda Tagliaferro-ra, akiktől rendkívül sokat tanultam. Ha ezeket a személyiségeket valaki ismerte, fogalma lehet arról, milyen komplex képességű egy nagy tanár-egyéniség. Mindig úgy éreztem, hogy teljes felelősséggel tartozom a növendékeim jelene és jövője, vagyis későbbi sorsuk alakulása iránt is. Ennek érdekében legjobb meggyőződésem és tudásom szerint kell tanítanom és irányítanom őket. Ennek feltétele a maximális jóindulat, odafigyelés, igényesség, tolerancia az élet minden területén. Tanítsuk

meg növendékeinket arra, hogy boldogok legyenek egyszerűen azért, mert az emberi kultúra legnagyobb szellemeivel lehetnek igaz kapcsolatban a zenén keresztül.

Köszönöm a beszélgetést.

IV.

Fejesné Pálffy Zsuzsa: Értékmentők 1. Tanítványi hűséggel díjazott életmű. Beszélgetés Schweitzer Katalin zongoraművész-tanárral, életéről, hitvallásáról (Benne: Gönczy László, Gyöngyösi Levente, Balog József és Emődy Nóra laudációja) (pdf)
(Parlando, 2022/4.)

V.

88 ÉVE SZÜLETETT Schweitzer Katalin zongoraművész-tanár. Oromszegi Ottó: Pedagógus-köszöntő Schweitzer Katalin tanárnőhöz (1995)
(Parlando, 2025/1.)

VI.

SZERKESZTETTE: SCHWEITZER KATALIN

1.

SOLYMOS PÉTER 110 /20*

Schweitzer Katalin emlékezése // Miért nem viharszonáta a Vihar-szonáta? (Parlando, 1989/6-7-8.) // „Amikor én pályakezdő voltam”. Borgó András beszélgetése Solymos Péterrel (Muzsika, 1991/9.) // Solymos Péter növendékeinek névsora 1948-1995 között a Zeneművészeti Főiskolán // Válogatás Solymos Péter koncert felvételeiből // A Solymos Péter 100. születésnapjára rendezett emlékkoncert szereplői (2010. X.) // Lantos István búcsúja Solymos Pétertől (Parlando, 2000, hangfelvétel) (Szerkesztette: Szőnyi Iván)*
(Parlando, 2020/6.)

2.

Vásárhelyi Magda (1910-1972) zongoraművész tanárra emlékeznek egykori tanítványai közül Schweitzer Katalin, Lux Erika, Rohmann Imre, Szokolay Gergely, dr. Wolf Péter, Krasznáné Gál Márta, Aczél Péter, Bartha Józsefné Babó Szilvia, Pénztáros Barnáné Ángyán Zsóka, Mayer Erika és Pólyákné Deák Éva. Szerkesztette: Schweitzer Katalin

(Parlando 2017/7-8.)